Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

15 päivänä heinäkuuta 2021 *

Muutoksenhaku – Valtiontuki – Lentoasemille ja lentoyhtiöille myönnetty tuki – Päätös, jolla Frankfurt-Hahnin lentoaseman hyväksi toteutetut toimenpiteet luonnehditaan sisämarkkinoille soveltuvaksi valtiontueksi ja jolla todetaan, ettei kyseistä lentoasemaa käyttäville lentoyhtiöille ole myönnetty valtiontukea – Kumoamiskanteen tutkimatta jättäminen – SEUT 263 artiklan neljäs kohta – Luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, jota kyseessä oleva päätös ei koske suoraan ja erikseen – Tehokas oikeussuoja

Asiassa C-453/19 P,

jossa on kyse Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 56 artiklaan perustuvasta valituksesta, joka on pantu vireille 13.6.2019,

Deutsche Lufthansa AG, kotipaikka Köln (Saksa), edustajanaan A. Martin-Ehlers, Rechtsanwalt,

valittajana,

ja jossa muina osapuolina ovat

Euroopan komissio, asiamiehinään T. Maxian Rusche ja S. Noë,

vastaajana ensimmäisessä oikeusasteessa,

Land Rheinland-Pfalz, edustajanaan professori C. Koenig, ja

Ryanair DAC, kotipaikka Swords (Irlanti), edustajinaan G. Berrisch, Rechtsanwalt, D. Vasbeck, avocat, ja B. Byrne, solicitor,

väliintulijoina ensimmäisessä oikeusasteessa,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Vilaras sekä tuomarit N. Piçarra, D. Šváby, S. Rodin (esittelevä tuomari) ja K. Jürimäe,

julkisasiamies: M. Szpunar,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

kuultuaan julkisasiamiehen 27.10.2020 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Deutsche Lufthansa AG vaatii valituksessaan unionin tuomioistuinta kumoamaan unionin yleisen tuomioistuimen 12.4.2019 antaman tuomion Deutsche Lufthansa v. komissio (T-492/15, EU:T.2019:252; jäljempänä valituksenalainen tuomio), jolla unionin yleinen tuomioistuin jätti tutkimatta sen kanteen, jossa vaadittiin kumoamaan valtiontuesta SA.21121 (C 29/2008) (ex NN 54/07), jonka Saksa on toteuttanut Frankfurt-Hahnin lentoaseman rahoituksen sekä lentoaseman ja Ryanairin välisten rahoitussuhteiden osalta, 1.10.2014 annettu komission päätös (EU) 2016/789 (EUVL 2016, L 134, s. 46) (jäljempänä riidanalainen päätös).

Asian tausta ja riidanalainen päätös

2 Unionin yleinen tuomioistuin on esittänyt valituksenalaisessa tuomiossa asian taustan seuraavasti:

”1 Kantaja, Deutsche Lufthansa AG, on Saksaan sijoittautunut lentoyhtiö, jonka päätoimialana on matkustajaliikenne. Sen kotilentoasema on Frankfurt am Main (Saksa).

2 Frankfurt-Hahnin lentoasema sijaitsee Saksassa Rheinland-Pfalzin osavaltiossa (jäljempänä osavaltio) noin 120 kilometriä länteen Frankfurt am Mainin kaupungista ja 115 kilometrin päässä Frankfurt am Mainin lentoasemasta. Paikka, jossa Frankfurt-Hahnin lentoasema sijaitsee, toimi vuoteen 1992 asti sotilastukikohtana. Sotilastukikohta muutettiin siviililentoasemaksi. Saksan liittotasavalta luovutti 1.4.1995 lentoaseman infrastruktuurin Holding Unternehmen Hahn GmbH & Co. KG:lle (jäljempänä Holding Hahn), julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuudelle, jossa osavaltio oli osallisena.

3 Flughafen Frankfurt/Main GmbH (jäljempänä Fraport), joka piti ja johti Frankfurt am Mainin lentoasemaa, hankki 1.1.1998 64,90 prosenttia Frankfurt-Hahnin lentoasemaa pitäneen Flughafen Hahn GmbH & Co. KG Lautzenhausenin (jäljempänä Flughafen Hahn) osakkeista.

4 Vuonna 1999 Frankfurt-Hahnin lentoasema sai asiakkaakseen ensimmäisen halpalentoyhtiön, Ryanair Ltd:n (nykyisin Ryanair DAC, jäljempänä Ryanair). Flughafen Hahnin ensimmäinen sopimus Ryanairin kanssa tuli voimaan 1.4.1999 (jäljempänä vuoden 1999 sopimus Ryanairin kanssa). Viideksi vuodeksi Ryanairin kanssa vuonna 1999 tehdyssä sopimuksessa sovittiin lentoasemamaksuista, jotka Ryanairin oli maksettava.

5 Elokuussa 1999 Fraport hankki 73,37 prosenttia Holding Hahnin osakkeista ja 74,90 prosenttia sen vastuunalaisen yhtiömiehen Holding Unternehmen Hahn Verwaltungs GmbH:n osakkeista.

6 Osavaltio ja Fraport tekivät 31.8.1999 sopimuksen, jonka mukaan Fraport sitoutui tekemään voittojen ja tappioiden siirtämistä koskevan sopimuksen. Kyseinen sopimus hyväksyttiin samana päivänä, vahvistettiin notaarin asiakirjalla 24.11.2000 ja tuli voimaan 1.1.2001. Sopimuksen mukaan Fraport oli oikeutettu kaikkiin Frankfurt-Hahnin lentoaseman pitäjän tuottamiin voittoihin ja velvollinen kattamaan kaikki tämän tappiot – –.

7 Sen jälkeen Holding Hahn ja Flughafen Hahn yhdistyivät ja muodostivat Flughafen Hahn GmbH:n, josta tuli myöhemmin Flughafen Frankfurt-Hahn GmbH (jäljempänä FFHG – –) ja jonka pääomasta osavaltio omisti 26,93 prosenttia ja Fraport 73,07 prosenttia.

8 Kaikki Fraportin osakkeet olivat julkisten osakkeenomistajien hallussa 11.6.2001 saakka. Tuolloin Fraport listautui pörssiin, ja 29,71 prosenttia sen osakkeista myytiin yksityisille osakkeenomistajille, kun taas loput 70,29 prosenttia jäivät julkisille osakkeenomistajille.

9 Osavaltio hyväksyi Frankfurt-Hahnin lentoaseman lentoasemamaksutaulukon 16.10.2001, ja taulukko tuli takautuvasti voimaan 1.10.2001 – –.

10 Fraport ja FFHG:n osakkaat päättivät ensin 14.12.2001 ja sen jälkeen 9.1.2002 korottaa FFHG:n pääomaa lentoaseman infrastruktuurin parantamisohjelman kiireellisimmän osan rahoittamiseksi – –. Fraport ja osavaltio hyväksyivät [kyseisen] 27 miljoonan euron suuruisen – – pääomankorotuksen, josta 9.1.2002 Fraport maksoi 19,7 miljoonaa euroa ja osavaltio 7,3 miljoonaa euroa.

11 FFHG ja Ryanair tekivät 14.2.2002 toisen sopimuksen – –. Sillä korvattiin vuoden 1999 sopimus Ryanairin kanssa.

12 Hessenin osavaltio (Saksa), Fraport ja FFHG tekivät 27.11.2002 sopimuksen Frankfurt-Hahnin lentoaseman lisäkehittämisestä. Sopimuksessa sovittiin FFHG:n pääoman toisesta korotuksesta, jonka myötä Hessenin osavaltiosta tulisi FFHG:n kolmas osakas.

13 Fraportin, osavaltion ja Hessenin osavaltion osallistumisesta FFHG:n pääomaan tehtiin 22.3.2004 osakassopimus (jäljempänä osakassopimus). Fraport, osavaltio ja Hessenin osavaltio allekirjoittivat sopimuksen 30.3.2005.

14 Osakassopimuksen täytäntöönpanemiseksi sovittiin FFHG:n pääoman korottamisesta 19,5 miljoonalla eurolla, mikä mahdollisti edellä – – 10 kohdassa tarkoitetun investointiohjelman jatkamisen. Vuosina 2004–2009 Fraport sijoitti FFHG:hen useassa erässä 10,21 miljoonaa euroa, osavaltio 540 000 euroa ja Hessenin osavaltio 8,75 miljoonaa euroa. Lisäksi osavaltio ja Hessenin osavaltio sitoutuivat sijoittamaan kumpikin vielä 11,25 miljoonaa euroa pääomarahastona vuoteen 2009 ulottuvan maksusuunnitelman mukaisesti.

15 Kun edellä – – 14 kohdassa kuvattu pääomankorotus – –, jonka kokonaismäärä oli 42 miljoonaa euroa, oli toteutettu, Fraport omisti 65 prosenttia ja osavaltio ja Hessenin osavaltio kumpikin 17,5 prosenttia FFHG:n osakkeista.

16 Osakassopimuksessa määrättiin lisäksi, että Fraportin, osavaltion ja Hessenin osavaltion olisi taattava FFHG:n mahdollinen lisävelka FFHG:n pääoman jakautumista vastaavassa suhteessa ja että voittojen ja tappioiden siirtämistä koskevaa [edellä 6 kohdassa mainittua] vuoden 2001 sopimusta olisi jatkettava vuoteen 2014 saakka. Näiden velvoitteiden täyttämiseksi Fraport ja

FFHG tekivät 5.4.2004 uuden voittojen ja tappioiden siirtämistä koskevan sopimuksen (jäljempänä voittojen ja tappioiden siirtämistä koskeva vuoden 2004 sopimus). Voittojen ja tappioiden siirtämistä koskeva vuoden 2004 sopimus tuli voimaan 2.6.2004, sen jälkeen kun se oli hyväksytty Fraportin yhtiökokouksessa osakassopimuksessa edellytetyllä kolmen neljäsosan enemmistöllä. Voittojen ja tappioiden siirtämistä koskevan vuoden 2004 sopimuksen mukaisesti Fraport sitoutui kattamaan kaikki FFHG:n tappiot vuosina 2004–2009.

17 Vuosina 1997–2004 osavaltio maksoi Frankfurt-Hahnin [lentoaseman] pitäjälle suoria avustuksia – –. [Näillä] vuoteen 2000 asti [maksetuilla avustuksilla] oli tarkoitus rahoittaa investointeja lentoaseman infrastruktuuriin, kun taas vuodesta 2001 lähtien maksetuilla tuilla oli tarkoitus rahoittaa turvatarkastuksiin liittyviä henkilöstökustannuksia. Osavaltio perii lentoasemaa käyttäviltä lentoyhtiöiltä lentoaseman turvallisuusveron jokaista Frankfurt-Hahnin lentoasemalta lähtevää matkustajaa kohden ja siirtää kaikki kyseisestä verosta saamansa tulot sekä yleisestä talousarviostaan peräisin olevia varoja Frankfurt-Hahnin lentoaseman pitäjälle korvaukseksi turvatarkastusten suorittamisesta – –.

18 [Edellä 11 kohdassa mainittuun FFHG:n ja Ryanairin välillä 14.2.2002] tehtyyn sopimukseen tehtiin 4.11.2005 lisäsopimus.

19 Euroopan komissio vastaanotti vuosina 2003–2006 useita kanteluita, joiden mukaan Fraport, osavaltio ja Hessenin osavaltio olivat myöntäneet valtiontukia Ryanairille ja FFHG:lle. Yksi kantelija toimitti 22.9.2003 ja 1.6.2006 komissiolle lisätietoja.

20 Osavaltio hyväksyi 26.4.2006 Frankfut-Hahnin uuden lentoasemamaksutaulukon – –. Se tuli voimaan 1.6.2006.

21 Komissio pyysi [Saksan liittotasavallalta] lisätietoja 25.9.2006 ja 9.2.2007 päivätyillä kirjeillä, ja Saksa vastasi pyyntöihin 20.12.2006 ja 29.6.2007 päivätyillä kirjeillä.

22 Komissio ilmoitti Saksan liittotasavallalle 17.6.2008 päivätyllä kirjeellä päätöksestään aloittaa [EY] 88 artiklan 2 kohdan – – mukainen muodollinen tutkintamenettely valtiontuesta, joka koski [FFHG:n] rahoitusta sekä lentoaseman ja Ryanairin välisiä suhteita – –. Päätös, jossa pyydettiin asianomaisia esittämään huomautuksensa, julkaistiin Euroopan unionin virallisessa lehdessä 17.1.2009 (EUVL 2009, C 12, s. 6).

23 Fraport myi koko osuutensa FFHG:stä osavaltiolle 31.12.2008. Tämän kaupan jälkeen osavaltiosta tuli 82,5 prosentin osuudella FFHG:n enemmistöosakas ja loput 17,5 prosenttia jäivät Hessenin osavaltion omistukseen. Lisäksi voittojen ja tappioiden siirtämistä koskeva vuoden 2004 sopimus irtisanottiin.

24 Muodollisen tutkintamenettelyn yhteydessä komissio vastaanotti muun muassa [valittajalta] ja Ryanairilta huomautuksia, jotka se toimitti edelleen Saksan liittotasavallalle.

25 Saksan liittotasavalta esitti komissiolle 1.7.2009 omat huomautuksensa sekä lisätietoja.

26 Komissio päätti 13.7.2011 aloittaa toisen muodollisen tutkintamenettelyn, joka koski vuosina 2009–2011 toteutettuja FFHG:n rahoitustoimenpiteitä. Päätös, jossa pyydettiin asianomaisia esittämään huomautuksensa, julkaistiin Euroopan unionin virallisessa lehdessä 21.7.2012 (EUVL 2012, C 216, s. 1). Nämä kaksi menettelyä toteutettiin siis rinnakkain.

– –

29 Saksan liittotasavalta sitoutui sijoittamaan FFHG:hen pääomaa sellaisten FFHG:n lainojen jälleenrahoittamiseksi, joilla oli tarkoitus rahoittaa viranomaisten vuosina 1997–2012 päättämiä infrastruktuuritoimenpiteitä, joita ei katettu voittojen ja tappioiden siirtämistä koskevilla sopimuksilla, pääomankorotuksilla tai muilla avustuksilla – –.

30 Komissio ilmoitti 25.2.2014 päivätyllä kirjeellä Saksan liittotasavallalle, että suuntaviivat valtiontuesta lentoasemille ja lentoyhtiöille (EUVL 2014, C 99, s. 3; – –) oli hyväksytty 20.2.2014.

31 Komissio pyysi Saksan liittotasavallalta lisätietoja 23.3. ja 4.4.2014 päivätyillä kirjeillä. Saksan liittotasavalta vastasi pyyntöihin 17. ja 24.4. sekä 9.5.2014 päivätyillä kirjeillä.

32 Euroopan unionin virallisessa lehdessä julkaistiin 15.4.2014 tiedonanto, jossa jäsenvaltioita ja asianomaisia kehotettiin esittämään huomautuksia [valtiontuesta lentoasemille ja lentoyhtiöille] annettujen suuntaviivojen soveltamisesta käsiteltävässä asiassa. [Valittaja] esitti huomautuksia, jotka komissio toimitti Saksan liittotasavallalle 26.8.2014 päivätyllä kirjeellä. Saksan liittotasavalta ilmoitti komissiolle 3.9.2014 päivätyllä kirjeellä, ettei sillä ollut huomautuksia.

33 Komissio teki 1.10.2014 [riidanalaisen päätöksen].

[Riidanalainen päätös]

34 Riidanalaisessa päätöksessä komissio tarkasteli, sisältyikö SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtiontukea ensinnäkin Frankfurt-Hahnin lentoaseman hyväksi toteutettuihin toimenpiteisiin (ks. riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 292–420 perustelukappale), toiseksi Ryanairin hyväksi toteutettuihin toimenpiteisiin (ks. riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 421–456, 464–484 ja 580 perustelukappale) ja kolmanneksi Frankfurt-Hahnin lentokenttää käyttävien lentoyhtiöiden hyväksi toteutettuihin toimenpiteisiin, eli [edellä 9 kohdassa mainittuun vuoden] 2001 ja [edellä 20 kohdassa mainittuun vuoden] 2006 lentoasemamaksutaulukoihin (ks. riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 457–463, 485–494 ja 581 perustelukappale). Todettuaan, että tietyt Frankfurt-Hahnin lentoaseman hyväksi toteutetut toimenpiteet olivat valtiontukea, komissio tarkasteli vielä niiden soveltuvuutta sisämarkkinoille (ks. riidanalaisen päätöksen johdanto-osan 497–579 perustelukappale).

– –

54 Riidanalaisen päätöksen päätösosassa todetaan seuraavaa:

”1 artikla

1. Valtiontuki, jonka Saksa toteutti [SEUT] 108 artiklan 3 kohdan sääntöjen vastaisesti [FFHG:n] hyväksi vuosina 2001–2012 ja joka koski 27 miljoonan euron arvoista pääomankorotusta vuonna 2001, 22 miljoonan euron arvoista pääomankorotusta vuonna 2004 ja [osavaltion] myöntämiä suoria avustuksia – –, soveltuu sisämarkkinoille.

2. [Fraportin] vuonna 2004 tekemä [FFHG:n] pääomankorotus ja voittojen ja tappioiden siirtämistä koskeva vuoden 2004 sopimus eivät ole [SEUT] 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtiontukea.

2 artikla

1. [Ryanairin] ja [FFHG:n] välinen sopimus, joka tuli voimaan 1 päivänä huhtikuuta 1999, ei ole [SEUT] 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtiontukea.

2. [Ryanairin] ja [FFHG:n] välinen sopimus, joka on päivätty 14 päivänä helmikuuta 2002, ei ole [SEUT] 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtiontukea.

3. Sopimus 'Agreement Ryanair/[FFHG] – Delivery of aircraft 6 to 18 – year 2005 to year 2012' (Yritysten Ryanair ja Flughafen Frankfurt-Hahn GmbH välinen sopimus ilma-alusten 6 –18 toimituksesta vuosina 2005–2012), joka tehtiin 4 päivänä marraskuuta 2005, ei ole [SEUT] 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtiontukea.

3 artikla

Lentoasemamaksutaulukot, jotka tulivat voimaan 1 päivänä lokakuuta 2001 ja 1 päivänä kesäkuuta 2006, eivät ole [SEUT] 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua valtiontukea.

4 artikla

Tämä päätös on osoitettu Saksan liittotasavallalle."

Menettely unionin yleisessä tuomioistuimessa ja valituksenalainen tuomio

3 Valittaja nosti unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 26.8.2015 toimittamallaan kannekirjelmällä riidanalaisen päätöksen kumoamista koskevan kanteen, jonka tueksi se vetosi lähinnä seitsemään kanneperusteeseen, joista ensimmäinen koski menettelyvirhettä, toinen ja kolmas tosiseikkojen arvioinnissa tapahtuneita virheitä, neljäs ilmeisiä ristiriitaisuuksia riidanalaisessa päätöksessä ja viides, kuudes ja seitsemäs SEUT 107 artiklan rikkomista.

4 Komissio, jota väliintulijat ensimmäisessä oikeusasteessa tukivat, esitti muun muassa oikeudenkäyntiväitteen, jonka mukaan valittajalla ei ollut asiavaltuutta, kun otetaan huomioon SEUT 263 artiklan neljännestä kohdasta ilmenevät tutkittavaksi ottamisen edellytykset.

5 Todettuaan valituksenalaisessa tuomiossa, ettei riidanalaista päätöstä ollut osoitettu valittajalle, unionin yleinen tuomioistuin tutki, oliko valittajalla asiavaltuus joko sen perusteella, että kyseinen päätös koskee sitä SEUT 263 artiklan neljännen kohdan toisessa tilanteessa tarkoitetulla tavalla suoraan ja erikseen, tai sen perusteella, että riidanalainen päätös koskee valittajaa kyseisen määräyksen kolmannessa tilanteessa tarkoitetulla tavalla suoraan ja että riidanalainen päätös oli sääntelytoimi, joka ei edellytä täytäntöönpanotoimenpiteitä.

6 Siltä osin kuin riidanalainen päätös koskee yhtäältä FFHG:n ja Ryanairin hyväksi toteutettuja toimenpiteitä, tämä tarkastelu suoritettiin valituksenalaisen tuomion 119–187 kohdassa, ja siltä osin kuin kyseinen päätös koskee toisaalta lentoasemamaksutaulukoita, tämä tarkastelu suoritettiin valituksenalaisen tuomion 188–212 kohdassa.

7 Unionin yleinen tuomioistuin katsoi ensinnäkin FFHG:n ja Ryanairin hyväksi toteutetuista riidanalaisen päätöksen 1 ja 2 artiklassa tarkoitetuista toimenpiteistä, ettei valittaja ollut osoittanut oikeudellisesti riittävällä tavalla, että nämä toimenpiteet koskivat sitä erikseen, ja se totesi valituksenalaisen tuomion 182 kohdassa, ettei kannetta voitu ottaa tutkittavaksi SEUT 263 artiklan neljännen kohdan toisen tilanteen perusteella.

8 Unionin yleinen tuomioistuin totesi toiseksi valituksenalaisen tuomion 187 kohdassa, että Ryanairin ja FFHG:n hyväksi toteutettuja toimenpiteitä ei ollut myönnetty tukijärjestelmän perusteella, joten ne olivat luonteeltaan yksittäisiä. Se päätteli tästä, ettei riidanalaisen päätöksen 1 ja 2 artiklaa voitu näin ollen pitää siten SEUT 263 artiklan neljännessä kohdassa tarkoitettuina ”sääntelytoimina”.

9 Unionin yleinen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 208 kohdassa riidanalaisen päätöksen lentoasemamaksutaulukoita koskevasta 3 artiklasta yhtäältä, ettei valittaja ollut osoittanut, että nämä toimenpiteet koskivat sitä SEUT 263 artiklan neljännen kohdan toisessa tilanteessa tarkoitetulla tavalla suoraan sen vuoksi, että se oli Ryanairin kanssa kilpaileva yritys, tai sen vuoksi, että valittajaan olisi kohdistunut syrjintää.

10 Toisaalta unionin yleinen tuomioistuin päätteli valituksenalaisen tuomion 212 kohdassa tästä toteamuksesta, ettei valittajalla ollut asiavaltuutta myöskään kyseisen määräyksen kolmannen tilanteen perusteella.

11 Unionin yleinen tuomioistuin jätti kanteen näin ollen kokonaisuudessaan tutkimatta.

Asianosaisten vaatimukset ja asian käsittely unionin tuomioistuimessa

12 Valittaja vaatii, että unionin tuomioistuin

– toteaa, että ensimmäisessä oikeusasteessa nostettu kanne voitiin ottaa tutkittavaksi ja että se oli perusteltu

– kumoaa valituksenalaisen tuomion

– hyväksyy ensimmäisessä oikeusasteessa esitetyt vaatimukset ja kumoaa riidanalaisen päätöksen

– toissijaisesti palauttaa asian unionin yleiseen tuomioistuimeen ja

– velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

13 Komissio, osavaltio ja Ryanair vaativat, että unionin tuomioistuin

– hylkää valituksen ja

– velvoittaa valittajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Valituksen tarkastelu

14 Valittaja vetoaa valituksensa tueksi kolmeen valitusperusteeseen. Ensimmäinen valitusperuste, joka sisältää kuusi osaa, koskee SEUT 263 artiklan neljännen kohdan ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 47 artiklan rikkomista sen vuoksi, että unionin yleinen tuomioistuin katsoi, ettei kantajalla ollut asiavaltuutta vaatia riidanalaisen päätöksen kumoamista siltä osin kuin se koskee FFHG:n ja Ryanairin hyväksi toteutettuja toimenpiteitä. Toinen valitusperuste koskee SEUT 263 artiklan neljännen kohdan rikkomista sen vuoksi, että unionin yleinen tuomioistuin katsoi, ettei valittajalla ollut asiavaltuutta vaatia riidanalaisen päätöksen kumoamista siltä osin kuin se koskee lentoasemamaksutaulukoita. Kolmas

valitusperuste koskee SEUT 263 artiklan neljännen kohdan ja SEUT 108 artiklan 2 kohdan rikkomista ja perusteluvelvollisuuden noudattamatta jättämistä sen vuoksi, että unionin yleinen tuomioistuin katsoi, ettei valittajalla ollut asiavaltuutta vaatia riidanalaisen päätöksen kumoamista siltä osin kuin kyse oli siitä, että osavaltio oli sijoittanut FFHG:n pääomarahastoon 121,9 miljoonaa euroa (jäljempänä toimenpide N:o 12).

Ensimmäinen valitusperuste, jonka mukaan unionin yleinen tuomioistuin rikkoi SEUT 263 artiklan neljättä kohtaa, kun se katsoi, ettei valittajalla ollut asiavaltuutta vaatia riidanalaisen päätöksen kumoamista siltä osin kuin se koskee FFHG:n ja Ryanairin hyväksi toteutettuja toimenpiteitä

Asianosaisten lausumat

15 Valittaja arvostelee ensimmäisessä valitusperusteessaan, joka jakautuu kuuteen osaan, unionin yleistä tuomioistuinta lähinnä siitä, että se rikkoi SEUT 263 artiklan neljättä kohtaa ja perusoikeuskirjan 47 artiklaa, kun se katsoi, ettei riidanalainen päätös koskenut valittajaa erikseen siltä osin kuin päätöksen 1 ja 2 artiklassa on kyse FFHG:n ja Ryanairin hyväksi toteutetusta toimenpiteistä.

16 Valittaja väittää tämän valitusperusteen ensimmäisessä, toisessa ja kolmannessa osassa, että unionin yleinen tuomioistuin ei tutkinut sitä, koskiko riidanalainen päätös sitä SEUT 263 artiklan neljännen kohdan toisessa tilanteessa tarkoitetulla tavalla erikseen, näkökulmasta, jonka se väittää olevan 17.9.2015 annettuun tuomioon Mory ym. v. komissio (C-33/14 P, EU:C:2015:609) perustuvan oikeuskäytännön ”ensimmäinen vaihtoehto”, jossa kyse on komissiossa käytävässä hallinnollisessa menettelyssä asianomaisena osapuolena olevan menettelyllisistä oikeuksista, vaan kyseisen oikeuskäytännön väitetyn ”toisen vaihtoehdon” näkökulmasta, joka liittyy siihen, onko kyseessä oleva toimenpide heikentänyt huomattavasti asianomaisen osapuolen markkina-asemaa.

17 Valittaja väittää erityisesti ensimmäisen valitusperusteen ensimmäisessä osassa lähinnä, että unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen katsoessaan valituksenalaisen tuomion 141 kohdassa, että valittajan olisi pitänyt osoittaa 28.1.1986 annetun tuomion Cofaz ym. v. komissio (169/84, EU:C:1986:42, 25 kohta) mukaisesti, että riidanalaisen päätöksen kohteena oleva tukitoimenpide on vaikuttanut huomattavasti sen markkina-asemaan.

18 Valittaja toteaa, että nyt käsiteltävän asian perustana olevaa menettelyä säänneltiin [SEUT 108] artiklan soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä 22.3.1999 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 659/1999 (EYVL 1999, L 83, s. 1) ja että valittajaa olisi pitänyt pitää kyseisen asetuksen 1 artiklan h alakohdassa tarkoitettuna ”asianomaisena osapuolena”. Näin ollen 28.1.1986 annetusta tuomiosta Cofaz ym. v. komissio (169/84, EU:C:1986:42, 22 ja 23 kohta), luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa, ilmenee, että valittajalla oli oltava käytettävissään mahdollisuus nostaa kanne suojatakseen etujaan. Valittaja lisää, että komissio on kiistatta jättänyt olennaisia tosiseikkoja huomiotta ja toiminut siten – perusoikeuskirjan 41 artiklaa rikkoen – mielivaltaisesti sekä syrjivästi, mitä unionin yleinen tuomioistuin ei ottanut huomioon.

19 Valittaja arvostelee ensimmäisen valitusperusteen toisessa osassa unionin yleistä tuomioistuinta lähinnä siitä, että se on tutkinut kanteen tutkittavaksi ottamista valituksenalaisen tuomion 135 ja 143 kohdassa yksinomaan muodollisen tutkintamenettelyn päättymisen jälkeen tehtyjä päätöksiä koskevien tiukkojen edellytysten näkökulmasta sen sijaan, että se olisi tutkinut sitä

näkökulmasta, jonka se väittää olevan 17.9.2015 annettuun tuomioon Mory ym. v. komissio (C-33/14 P, EU:C:2015:609) perustuva ”ensimmäinen vaihtoehto”, eli menettelyllisten takeiden noudattamatta jättämisen kannalta.

20 Vaikka komissio oli toki aloittanut nyt käsiteltävässä tapauksessa muodollisen tutkintamenettelyn, tämä menettely ei ollut sääntöjenmukainen eikä se koskenut tosiseikkoja kokonaisuudessaan, kuten valittaja on unionin yleisessä tuomioistuimessa väittänyt. Koska komissio on valittajan mukaan näin ollen toiminut mielivaltaisesti, valittajaa ei voida kohdella kanteen tutkittavaksi ottamisen osalta samalla tavoin kuin sääntöjenvastaisesti toteutetussa muodollisessa tutkintamenettelyssä. Unionin yleisen tuomioistuimen olisi pitänyt soveltaa vähemmän ankaria tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä, joiden perusteella se, että valittaja on konkreettisessa kilpailusuhteessa tuensaajan kanssa, olisi riittävää.

21 Lisäksi sen, minkä valittaja väittää olevan 17.9.2015 annettuun tuomioon Mory ym. v. komissio (C-33/14 P, EU:C:2015:609) perustuvan oikeuskäytännön ”toinen vaihtoehto”, soveltaminen olisi nyt käsiteltävässä tapauksessa suljettu pois komission huomiotta jättämien tosiseikkojen perusteella. Valittaja voi lisäksi vedota menettelyllisten oikeuksiensa loukkaamiseen ainoastaan nostamalla kumoamiskanteen.

22 Valittaja väittää ensimmäisen valitusperusteen kolmannessa osassa lähinnä, että sen, minkä se väittää olevan 17.9.2015 annettuun tuomioon Mory ym. v. komissio (C-33/14 P, EU:C:2015:609) perustuvan oikeuskäytännön tiukempi ”toinen vaihtoehto”, soveltamattomuus johtuu muun muassa siitä, että komissio on riidanalaisessa päätöksessä tulkinnut Saksan oikeutta laajasti ilmeisen virheellisesti ja puutteellisesti, mihin valittaja on perustellusti vedonnut unionin yleisessä tuomioistuimessa.

23 Valittaja arvostelee ensimmäisen valitusperusteen neljännessä osassa unionin yleistä tuomioistuinta toissijaisesti siitä, että se on valituksenalaisen tuomion 177 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa soveltanut sen, minkä valittaja väittää olevan 17.9.2015 annettuun tuomioon Mory ym. v. komissio (C-33/14 P, EU:C:2015:609) perustuvan oikeuskäytännön ”toinen vaihtoehto”, aineellisia edellytyksiä virheellisesti. Tämä ilmenee valittajan mukaan yhtäältä niistä useista tosiseikoista, jotka valittaja on esittänyt ja joiden perusteella valittaja erottuu kaikista muista kilpailijoista ja voidaan siten yksilöidä samalla tavalla kuin se, jolle riidanalainen päätös on osoitettu. Unionin yleinen tuomioistuin on toisaalta moittinut valittajaa virheellisesti siitä, ettei tämä ole täsmentänyt Fraportin osakkeenomistajana FFHG:n rahoituksesta maksamaansa osuutta, sillä tämä ei ole oikeudellisesti välttämätöntä.

24 Valittaja väittää ensimmäisen valitusperusteen viidennessä osassa, että vaikka 15.7.1963 annettuun tuomioon Plaumann v. komissio (25/62, EU:C:1963:17, s. 223) perustuvan kriteerin sijasta olisi pitänyt soveltaa kriteeriä, joka koskee valittajan markkina-aseman huomattavaa heikennystä, unionin yleisen tuomioistuimen olisi pitänyt ainakin huojentaa todistustaakkaa sen suhteen, onko tämä kriteeri nyt käsiteltävässä asiassa täyttynyt. Se väittää tältä osin, että vaatimusta, jonka mukaan valittajan markkina-aseman huomattava heikentyminen on näytettävä toteen, sovelletaan ainoastaan silloin, kun kyse on sen päätöksen kohteena olevasta ”tuesta”, jonka kumoamista se vaatii. Komissio kuitenkin katsoi riidanalaisessa päätöksessä nimenomaan, ettei nyt käsiteltävässä asiassa ollut kyse SEUT 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitetusta ”tuesta”.

25 Valittaja korostaa lisäksi, ettei komissio ole ottanut huomioon kaikkia tosiseikkoja ja kaikkia asian kannalta merkityksellisiä toimenpiteitä. Valittaja on nimittäin esittänyt todisteet siitä, että riidanalaisessa päätöksessä tarkoitetut toimenpiteet ovat heikentäneet huomattavasti sen markkina-asemaa.

26 Valittaja riitauttaa ensimmäisen valitusperusteen kuudennessa osassa lähinnä unionin yleisen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 150–177 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa tekemän arvioinnin tästä valittajan aseman huomattavasta heikentymisestä kyseisessä olevilla markkinoilla.

27 Valittaja arvostelee unionin yleistä tuomioistuinta tässä yhteydessä ensinnäkin siitä, että se olisi poikennut unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä asettaessaan valittajalle virheellisesti vaatimuksia, jotka koskevat kyseessä olevien markkinoiden määrittelyä ja syy-yhteyttä kyseessä olevien toimenpiteiden ja sen markkina-aseman huomattavan heikentymisen välillä.

28 Valittaja väittää seuraavaksi, että – toisin kuin unionin yleinen tuomioistuin on tässä yhteydessä todennut – se on toimittanut joukon todisteita, jotka koskevat muun muassa eurooppalaista lentoliikennettä, lentoyhtiöiden eurooppalaisia verkostoja, Ryanairin ja sen matkustajamäärän eksponentiaalista kasvua, Ryanairin kotilentoaseman avautumista Frankfurt am Mainissa sekä kyseisten kahden lentoaseman maantieteellistä läheisyyttä. Valittaja on näin ollen osoittanut, että kyseiset tuet ovat heikentäneet huomattavasti sen asemaa kyseessä olevilla markkinoilla.

29 Lopuksi valittaja väittää, että perusoikeuskirjan 47 artiklaa on rikottu.

30 Komissio, osavaltio ja Ryanair kiistävät kaikki ensimmäisen valitusperusteen yhteydessä esitetyt perustelut ja katsovat, että tämä valitusperuste on osittain jätettävä tutkimatta ja joka tapauksessa hylättävä perusteettomana.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

31 Aluksi on muistutettava, että SEUT 263 artiklan neljännessä kohdassa määrätään kahdesta tapauksesta, joissa luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä katsotaan olevan asiavaltuus nostaa kanne toimesta, jota ei ole osoitettu sille. Tällaisen kanteen nostaminen on mahdollista yhtäältä sillä edellytyksellä, että kyseinen toimi koskee kyseistä henkilöä suoraan ja erikseen. Tällainen henkilö voi toisaalta nostaa kanteen sääntelytoimesta, joka ei edellytä täytäntöönpanotoimenpiteitä, jos kyseinen toimi koskee sitä (ks. vastaavasti mm. tuomio 17.9.2015, Mory ym. v. komissio, C-33/14 P, EU:C:2015:609, 59 kohta ja 91 kohta ja tuomio 13.3.2018, Industrias Químicas del Vallés v. komissio, C-244/16 P, EU:C:2018:177, 39 kohta).

32 Koska Saksan liittotasavallalle osoitettu riidanalainen päätös ei ole SEUT 263 artiklan neljännessä kohdassa tarkoitettu sääntelytoimi sen vuoksi, että se ei ole yleisesti sovellettava toimi (ks. vastaavasti tuomio 3.10.2013 Inuit Tapiriit Kanatami ym. v. parlamentti ja neuvosto, C-583/11 P, EU:C:2013:625, 56 kohta), unionin yleisen tuomioistuimen tehtävänä oli tutkia, koskiko kyseinen päätös valittajaa tässä määräyksessä tarkoitetulla tavalla suoraan ja erikseen.

33 Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan muut henkilöt kuin päätöksen adressaatit voivat väittää, että päätös koskee niitä erikseen, ainoastaan, jos kyseinen päätös vaikuttaa niihin niille tunnusomaisten erityispiirteiden tai sellaisen tosiasiallisen tilanteen takia, jonka perusteella nämä henkilöt erottuvat kaikista muista ja ne voidaan yksilöidä samalla tavalla kuin adressaatti (ks. mm. tuomio 15.7.1963, Plaumann v. komissio, 25/62, EU:C:1963:17, s. 223;

tuomio 28.1.1986, Cofaz ym. v. komissio, 169/84, EU:C:1986:42, 22 kohta; tuomio 22.11.2007, Sniace v. komissio, C-260/05 P, EU:C:2007:700, 53 kohta ja tuomio 17.9.2015, Mory ym. v. komissio, C-33/14 P, EU:C:2015:609, 93 kohta).

34 Valittaja arvostelee ensimmäisen valitusperusteensa ensimmäisessä, toisessa ja kolmannessa osassa, joita on tarkasteltava yhdessä, unionin yleistä tuomioistuinta lähinnä siitä, että se on tutkinut sitä, koskiko riidanalainen päätös valittajaa erikseen, valittajan kyseessä olevilla markkinoilla olevan aseman huomattavaa heikkenemistä koskevan kriteerin näkökulmasta eikä komissiossa käydyn hallinnollisen menettelyn asianomaisen osapuolen menettelyllisten oikeuksien suojelua koskevan kriteerin näkökulmasta.

35 Tässä yhteydessä on muistutettava, että SEUT 108 artiklassa tarkoitetussa valtiontukien valvontamenettelyssä on erotettava toisistaan yhtäältä kyseisen artiklan 3 kohdan mukainen tukien alustava tutkintavaihe, jonka tarkoituksena on ainoastaan se, että komissio voi tehdä ensimmäiset päätelmänsä kyseisen tuen osittaisesta tai täydellisestä soveltuvuudesta sisämarkkinoille, ja toisaalta tämän saman artiklan 2 kohdassa tarkoitettu tutkintavaihe. EUT-sopimuksen mukaan komissio on vasta viimeksi mainitussa vaiheessa, jolla tähdätään siihen, että komissio saa käyttöönsä kattavat tiedot kaikista asiaan liittyvistä seikoista, velvollinen kehottamaan niitä, joita asia koskee, esittämään huomautuksensa (ks. tuomio 17.9.2015, Mory ym. v. komissio, C-33/14 P, EU:C:2015:609, 94 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

36 Tästä seuraa, että kun komissio toteaa SEUT 108 artiklan 2 kohdassa määrättyä muodollista tutkintamenettelyä aloittamatta tämän artiklan 3 kohdan perusteella tekemällään päätöksellä, että tuki soveltuu sisämarkkinoille, niillä, joiden hyväksi nämä menettelylliset takeet on annettu, on mahdollisuus saada aikaan se, että näitä takeita noudatetaan, vain, jos ne voivat riitauttaa tämän päätöksen unionin tuomioistuimissa. Tämän perusteella kyseiset tuomioistuimet ottavat tutkittavaksi kanteen, jonka on nostanut SEUT 108 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu osapuoli, jota asia koskee, tällaisen päätöksen kumoamiseksi, jos kyseinen kantaja pyrkii kanteen nostamisella turvaamaan viimeksi mainittuun määräykseen perustuvat menettelylliset oikeutensa. Unionin tuomioistuin on täsmentänyt, että niillä, joita asia koskee, tarkoitetaan henkilöitä, yrityksiä ja yhteenliittymiä, joiden etuihin tuen myöntäminen saattaa vaikuttaa, eli erityisesti tämän tuen saajan kanssa kilpailevia yrityksiä ja toimialajärjestöjä (ks. tuomio 17.9.2015, Mory ym. v. komissio, C-33/14 P, EU:C:2015:609, 95 ja 96 kohta).

37 Jos kantaja sitä vastoin kyseenalaistaa sen, onko tuen arviointia koskeva SEUT 108 artiklan 3 kohdan nojalla tai muodollisen tutkintamenettelyn lopuksi tehty päätös perusteltu, pelkästään se seikka, että kantajaa voidaan pitää tämän artiklan 2 kohdassa tarkoitettuna osapuolena, jota asia koskee, ei riitä siihen, että kanne otettaisiin tutkittavaksi. Kantajan on siis osoitettava, että sillä on tämän tuomion 33 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitettu erityinen asema. Tällainen asema on kysymyksessä erityisesti silloin, kun kyseessä olevan päätöksen kohteena oleva tuki vaikuttaa huomattavasti kantajan asemaan kyseessä olevilla markkinoilla (ks. tuomio 17.9.2015, Mory ym. v. komissio, C-33/14 P, EU:C:2015:609, 97 kohta).

38 Kuten unionin yleinen tuomioistuin on perustellusti muistuttanut valituksenalaisen tuomion 141 kohdassa, tässä yhteydessä tuensaajayrityksen lisäksi yrityksiksi, joita komission päätös muodollisen tutkintamenettelyn päättämisestä koskee erikseen, on hyväksytty sen kanssa kilpailevia yrityksiä, jotka ovat aktiivisesti osallistuneet tähän menettelyyn, edellyttäen, että riidanalaisen päätöksen kohteena oleva tukitoimenpide on vaikuttanut huomattavasti niiden markkina-asemaan (tuomio Sniace v. komissio, C-260/05 P, EU:C:2007:700, 55 kohta ja tuomio 17.9.2015, Mory ym. v. komissio, C-33/14 P, EU:C:2015:609, 98 kohta).

39 Nyt käsiteltävässä asiassa riidanalainen päätös on tehty SEUT 108 artiklan 2 kohdan mukaisen muodollisen tutkintamenettelyn päätteeksi, minkä valittaja lisäksi myöntää.

40 Toisin kuin valittaja väittää, sen tästä päätöksestä nostama kanne ei siten voinut kuulua tämän tuomion 36 kohdassa tarkoitetun tapauksen alaan. Siltä osin kuin valittaja perustaa perustelunsa 28.1.1986 annetun tuomion Cofaz ym. v. komissio (169/84, EU:C:1986:42) 22 ja 23 kohtaan, on riittävää todeta, että näitä kohtia on luettava yhdessä kyseisen tuomion 25 kohdan kanssa, jossa vahvistetaan, että pelkästään sen perusteella, että yrityksellä on ollut aktiivinen rooli muodollisessa tutkintamenettelyssä, ei voida katsoa, että päätös, jolla menettely päätetään, koskee sitä erikseen.

41 Valittajan perustelut, joiden mukaan komission toteuttamassa muodollisessa tutkintamenettelyssä olisi ollut sääntöjenvastaisuuksia, koska riidanalainen päätös perustuisi puutteellisiin tai virheellisesti arvioituihin tosiseikkoihin tai koska komissio olisi tässä päätöksessä tulkinnut Saksan oikeutta laajalti ja virheellisesti, eivät voi johtaa erilaiseen lopputulokseen.

42 Oikeuskäytäntöä, joka koskee muodollisen tutkintamenettelyn päätteeksi tehdystä päätöksestä nostetun kanteen tutkittavaksi ottamista, sovelletaan tekemättä eroa niiden eri perusteiden välillä, joihin tällaisen kanteen tueksi voidaan vedota. Lisäksi on todettava, että valittaja arvostelee väitettyjen menettelyä koskevien sääntöjenvastaisuuksien varjolla tosiasiassa komission riidanalaisessa päätöksessä esittämiä arviointeja aineellisesti, vaikka unionin yleisessä tuomioistuimessa käyty keskustelu koski tästä päätöksestä nostetun kanteen tutkittavaksi ottamista.

43 Unionin yleinen tuomioistuin ei siis tehnyt oikeudellista virhettä katsoessaan, että pelkästään se, että valittaja oli osallistunut hallinnolliseen menettelyyn, ei riittänyt osoittamaan, että riidanalainen päätös koski sitä erikseen.

44 Näin ollen ensimmäisen valitusperusteen ensimmäinen, toinen ja kolmas osa on osittain jätettävä tutkimatta ja osittain hylättävä perusteettomana.

45 Valittaja arvostelee ensimmäisen valitusperusteen neljännessä, viidennessä ja kuudennessa osassa unionin yleistä tuomioistuinta toissijaisesti siitä, että se on tehnyt oikeudellisia virheitä soveltaessaan edellytystä, jonka mukaan riidanalaisen päätöksen on koskettava valittajaa erikseen.

46 Ensimmäisen valitusperusteen neljännestä osasta, joka koskee valituksenalaisen tuomion 177 kohtaa ja sitä seuraavia kohtia, on muistutettava, että SEUT 256 artiklan ja Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 58 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan muutosta voidaan hakea vain oikeuskysymysten osalta. Näin ollen ainoastaan unionin yleinen tuomioistuin on toimivaltainen määrittämään ratkaisun perustaksi asetettavan tosiseikaston ja arvioimaan sitä sekä arvioimaan selvitysaineistoa. Tosiseikaston ja selvitysaineiston arviointi ei siis ole, lukuun ottamatta niiden ottamista huomioon vääristyneellä tavalla, sellainen oikeuskysymys, että se sinänsä kuuluisi unionin tuomioistuimen muutoksenhaun yhteydessä harjoittaman valvonnan piiriin (ks. vastaavasti tuomio 26.1.2017, Masco ym. v. komissio, C-614/13 P, EU:C:2017:63, 35 kohta; tuomio 22.11 2007, Sniace v. komissio, C-260/05 P, EU:C:2007:700, 35 kohta ja tuomio 3.9.2020, Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland ym. v. komissio (C-817/18 P, EU:C:2020:637, 46 kohta).

47 Siltä osin kuin valittaja viittaa tosiseikkoihin, joihin se on ensimmäisessä oikeusasteessa jo vedonnut, väittääkseen, että – toisin kuin unionin yleinen tuomioistuin valituksenalaisen tuomion 177 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa katsoi – se on osoittanut oikeudellisesti riittävällä tavalla, että riidanalaisessa päätöksessä tarkoitetut toimenpiteet koskivat sitä erikseen, kyseiset perustelut on jätettävä tutkimatta, sillä koska ei ole esitetty konkreettisia seikkoja, joiden perusteella voitaisiin päätellä, että tosiseikat olisi mahdollisesti otettu huomioon vääristyneellä tavalla, kyseisillä perusteluilla pyritään todellisuudessa kyseenalaistamaan unionin yleisen tuomioistuimen yksinomaisen toimivaltansa puitteissa tosiseikoista tekemä arvio.

48 Siltä osin kuin valittaja arvostelee unionin yleistä tuomioistuinta siitä, että se katsoi muun muassa valituksenalaisen tuomion 178 kohdassa, että valittajan olisi pitänyt täsmentää, missä määrin se oli osallistunut Frankfurt-Hahnin lentoaseman rahoittamiseen ja Ryanairin tukemiseen, on todettava, että unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi tällä perusteella perustellusti väitteen, jonka mukaan riidanalaisen päätöksen oli katsottava koskevan valittajaa erikseen muun muassa siksi, että Fraportin osakkeenomistajana valittaja oli osallistunut kyseiseen rahoittamiseen ja tukemiseen.

49 Kuten julkisasiamies ratkaisuehdotuksensa 72 kohdassa lähinnä totesi, unionin yleinen tuomioistuin nimittäin katsoi valituksenalaisen tuomion 178 kohdassa perustellusti – jottei liian laaja joukko yhteisöjä voisi väittää tällaisten toimenpiteiden koskevan niitä erikseen –, että valittajan olisi pitänyt täsmentää, missä määrin se oli osallistunut tähän rahoittamiseen ja tukemiseen, jotta olisi mahdollista määrittää sen kilpailuaseman tällaisista toimenpiteistä johtuva mahdollinen heikentyminen, ja jos kävisi ilmi, että heikentyminen oli huomattava, osoittaa, että kyseiset toimenpiteet koskivat sitä erikseen.

50 Näin ollen ensimmäisen valitusperusteen neljäs osa on osittain jätettävä tutkimatta ja osittain hylättävä perusteettomana.

51 Viidennestä osasta on riittävää todeta, että valittajan perusteluilla, joiden mukaan unionin yleisen tuomioistuimen olisi pitänyt huojentaa sen todistustaakkaa, ei ole mitään oikeudellista perustaa.

52 Ensinnäkin siltä osin kuin valittaja väittää, että vaatimusta, jonka mukaan sen markkina-asema on heikentynyt huomattavasti, voidaan soveltaa ainoastaan, jos komission päätöksessä tarkoitettuja toimenpiteitä on tosiasiassa pidetty SEUT 107 artiklassa tarkoitettuna ”tukena”, unionin tuomioistuimen tätä edellytystä koskevasta oikeuskäytännöstä ilmenee – kuten julkisasiamies ratkaisuehdotuksensa 76 kohdassa totesi –, että kyseistä edellytystä sovelletaan sekä silloin, kun kyseessä olevaa toimenpidettä pidetään tukena, että silloin, kun sitä ei pidetä tukena, kuten nyt käsiteltävässä tapauksessa (ks. vastaavasti tuomio 28.1.1986, Cofaz ym. v. komissio, 169/84, EU:C:1986:42, 20 ja 29 kohta; tuomio 22.11.2007, Sniace v. komissio, C-260/05 P, EU:C:2007:700, 10 ja 60 kohta ja tuomio 17.9.2015, Mory ym. v. komissio, C-33/14 P, EU:C:2015:609, 106 kohta).

53 Toiseksi siltä osin kuin valittaja vetoaa siihen, että komissio on tutkinut riidanalaisessa päätöksessä tarkoitettuja toimenpiteitä puutteellisesti ja virheellisesti, tämä seikka – vaikka se olisi näytetty toteen – ei voi vaikuttaa sen edellytyksen merkityksellisyyteen, jonka mukaan riidanalaisen päätöksen on oltava omiaan vaikuttamaan huomattavasti valittajan markkina-asemaan, eikä sen osoittamiseksi, että valittajalla on asiavaltuus nostaa kanne näistä toimenpiteistä tehdystä päätöksestä, asetettuun todistustaakkaan.

54 Kolmanneksi siltä osin kuin valittaja väittää, että koska sen todistustaakkaa markkina-asemansa huomattavan heikentymisen osoittamiseksi olisi pitänyt huojentaa, se on tosiasiallisesti esittänyt kyseiset todisteet ja ilmoittanut tässä yhteydessä edut, joita Ryanair on FFGH:lta ja osavaltiolta saanut, on todettava, että tämä väite perustuu virheelliseen lähtökohtaan, koska – kuten tämän tuomion 51 kohdasta ilmenee – valittaja ei voi vedota tällaiseen todistustaakan huojentamiseen.

55 Ensimmäisen valitusperusteen viides osa on näin ollen hylättävä.

56 Valittaja arvostelee kuudennessa osassa unionin yleistä tuomioistuinta lähinnä siitä, että se on valituksenalaisen tuomion 150 ja 155–177 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa tutkinut edellytystä, jonka mukaan riidanalaisen päätöksen kohteena olevien toimenpiteiden oli oltava omiaan heikentämään huomattavasti sen markkina-asemaa, virheellisten vaatimusten näkökulmasta, kun kyse oli yhtäältä markkinoiden määrittelystä ja toisaalta syy-yhteydestä kyseessä olevien toimenpiteiden ja valittajan kilpailuaseman heikentymisen välillä.

57 Unionin tuomioistuin on tässä yhteydessä katsonut toistuvasti, että se, että kantaja osoittaa markkina-asemansa huomattavan heikentymisen, ei merkitse sitä, että lausuttaisiin lopullisesti kyseisen kantajan ja tukea saavien yritysten kilpailusuhteista, vaan kantajalta edellytetään ainoastaan, että se selvittää asianmukaisella tavalla syyt, joiden vuoksi komission päätös on omiaan loukkaamaan sen oikeutettuja intressejä vaikuttamalla huomattavasti sen asemaan merkityksellisillä markkinoilla (ks. vastaavasti tuomio 28.1.1986, Cofaz ym. v. komissio, 169/84, EU:C:1986:42, 28 kohta; tuomio 22.11.2007, Espanja v. Lenzing, C-525/04 P, EU:C:2007:698, 41 kohta ja tuomio 22.11.2007, Sniace v. komissio, C-260/05 P, EU:C:2007:700, 60 kohta).

58 Kuten julkisasiamies ratkaisuehdotuksensa 47 kohdassa korosti, unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee siis, että kantajan kilpailuaseman huomattava heikentyminen merkityksellisillä markkinoilla ei perustu relevanteilla markkinoilla vallitsevien eri kilpailusuhteiden yksityiskohtaiseen arviointiin, jonka avulla voidaan täsmällisesti määrittää kantajan kilpailuaseman heikennyksen laajuus, vaan se perustuu lähtökohtaisesti ensi arviolta esitettyyn toteamukseen siitä, että komission päätöksessä tarkoitetun toimenpiteen toteuttaminen johtaa siihen, että kyseinen asema heikkenee huomattavasti.

59 Tästä seuraa, että kyseinen edellytys voi täyttyä, jos kantaja esittää seikkoja, joilla voidaan osoittaa, että kyseessä oleva toimenpide on omiaan heikentämään huomattavasti sen asemaan kyseessä olevilla markkinoilla (ks. vastaavasti tuomio 22.12.2008, British Aggregates v. komissio, C-487/06 P, EU:C:2008:757, 38 kohta).

60 Kun kyse on seikoista, jotka oikeuskäytännössä hyväksytään tällaisen huomattavan heikentymisen osoittamiseksi, on ensinnäkin niin, että pelkästään se seikka, että toimi on omiaan vaikuttamaan vallitseviin kilpailuolosuhteisiin relevanteilla markkinoilla ja että kyseessä oleva yritys jollain tavalla kilpailee toimesta hyötyneen yrityksen kanssa, ei riitä siihen, että kyseisen toimen voitaisiin katsoa koskevan mainittua yritystä erikseen. Yritys ei siksi voi vedota pelkästään siihen, että se on edunsaajana olevan yrityksen kilpailija (ks. vastaavasti tuomio 22.12.2008, British Aggregates v. komissio, C-487/06 P, EU:C:2008:757, 47 ja 48 kohta ja tuomio 17.9.2015, Mory ym. v. komissio, C-33/14 P, EU:C:2015:609, 99 ja 100 kohta).

61 Kuten unionin yleinen tuomioistuin valituksenalaisen tuomion 148 kohdassa perustellusti totesi, kilpailijan markkina-aseman huomattavan heikentymisen osoittaminen ei toiseksi voi rajoittua koskemaan vain tiettyjä sellaisia seikkoja, joista ilmenee valittajan kaupallisen tai taloudellisen suorituskyvyn heikkeneminen, kuten liikevaihdon merkittävä aleneminen, huomattavat

taloudelliset tappiot tai markkinaosuuden merkittävä väheneminen kyseessä olevan tuen myöntämisen johdosta. Valtiontuen myöntäminen voi heikentää toimijan kilpailutilannetta myös muilla tavoin, kuten esimerkiksi johtamalla tulojen saamatta jäämiseen tai epäedullisempaan kehitykseen kuin kehitys, joka olisi toteutunut kyseisenlaisen tuen puuttuessa (ks. vastaavasti tuomio 22.11.2007, Espanja v. Lenzing, C-525/04 P, EU:C:2007:698, 34 ja 35 kohta ja tuomio 22.12.2008, British Aggregates v. komissio, C-487/06 P, EU:C:2008:757, 53 kohta).

62 Näiden periaatteiden valossa on ratkaistava, onko unionin yleinen tuomioistuin tehnyt oikeudellisen virheen arvioidessaan niitä seikkoja, jotka valittaja oli esittänyt osoittaakseen, että riidanalaisessa päätöksessä tarkoitetut toimenpiteet ovat heikentäneet huomattavasti sen asemaa kyseessä olevilla markkinoilla.

63 Unionin yleinen tuomioistuin katsoi tässä yhteydessä valituksenalaisen tuomion 150 ja 154 ja 156 kohdassa lähinnä, ettei valittaja ollut määritellyt markkinoita, joilla sen kilpailuasemaa olisi heikennetty, ja se totesi, ettei valittaja ollut esittänyt mitään tietoja markkinoiden koosta ja rakenteesta sekä kyseisillä markkinoilla toimivista kilpailijoista.

64 Kuten julkisasiamies ratkaisuehdotuksensa 87 kohdassa korosti, unionin yleinen tuomioistuin ylitti vaatimukset, jotka johtuvat tämän tuomion 57–59 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä, kun se katsoi, että tällaiset seikat olivat tarpeen niiden markkinoiden määrittämiseksi, joilla edellytystä kilpailuaseman huomattavasta heikentymisestä oli arvioitava.

65 Näin ollen on todettava, että unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen, kun se hylkäsi valittajan väitteet, jotka koskivat yhtäältä sitä, että sen asemaa eurooppalaisen matkustajalentoliikenteen markkinoilla olisi heikennetty, ja toisaalta sen mainitsemien lentoyhteyksien päällekkäisyyttä, sillä perusteella, ettei valittaja ollut esittänyt näiden markkinoiden kokoa tai maantieteellistä laajuutta taikka omia markkinaosuuksiaan, Ryanairin markkinaosuuksia tai niillä mahdollisesti toimivien kilpailijoiden markkinaosuuksia koskevia seikkoja.

66 On kuitenkin todettava, ettei unionin yleinen tuomioistuin todennut SEUT 263 artiklan neljännen kohdan osalta, että valittajan kanne oli jätettävä tutkimatta pelkästään sillä perusteella, että se ei ollut määritellyt markkinoita, joilla se katsoi kilpailuasemansa heikentyneen huomattavasti.

67 Unionin yleinen tuomioistuin totesi nimittäin yhtäältä valituksenalaisen tuomion 153 kohdassa, jota nyt käsiteltävässä valituksessa ei ole riitautettu, ettei valittaja ollut esittänyt näyttöä oman tarjontansa ja Ryanairin tarjonnan välisistä väitetyistä päällekkäisyyksistä kyseisen tuomion 151 ja 152 kohdassa mainituilla lentoreiteillä.

68 Toisaalta unionin yleinen tuomioistuin tutki valituksenalaisen tuomion 158–178 kohdassa valittajan väitteet ja sen niiden tueksi esittämät todisteet, joilla pyrittiin osoittamaan, että sen kilpailuasema matkustajalentoliikenteen markkinoilla oli heikentynyt huomattavasti Ryanairin ja FFHG:n hyväksi toteutettujen toimenpiteiden vuoksi, ja erityisesti syy-yhteyden kyseessä olevien toimenpiteiden ja niiden seikkojen välillä, jotka esitettiin sen markkina-aseman heikentymisen osoittamiseksi.

69 Unionin yleinen tuomioistuin on yksinomaiseen toimivaltaansa kuuluvassa tosiseikkojen arvioinnissa, jota ei muutoksenhakuvaiheessa voida kyseenalaistaa – paitsi jos todistusaineisto väitettäisiin otetun huomioon vääristyneellä tavalla, mitä valittaja ei nyt käsiteltävässä tapauksessa ole väittänyt – päätellyt tästä kyseisen tuomion 179 kohdassa, ettei valittaja ollut

näyttänyt toteen liikevaihtonsa huomattavaa alenemista, huomattavia taloudellisia tappioita tai markkinaosuuksiensa merkittävää vähenemistä merkityksellisillä markkinoilla Ryanairin ja FFHG:n hyväksi toteutettujen toimenpiteiden vuoksi, vaikka jälkimmäisen hyväksi toteutetut toimenpiteet olisi siirretty Ryanairin hyväksi. Se lisäsi, ettei vastaaja ollut myöskään näyttänyt toteen tulonmenetystä tai epäedullisempaa kehitystä kuin kehitys, jonka se olisi toteuttanut kyseisten toimenpiteiden puuttuessa.

70 Valittaja ei ole esittänyt valituksessaan myöskään mitään seikkaa, jonka perusteella voitaisiin päätellä, että tämän tuomion 64 ja 65 kohdassa todettu unionin yleisen tuomioistuimen tekemä oikeudellinen virhe, joka koskee sen näytön laajuutta, joka valittajan oli esitettävä osoittaakseen, että sen kilpailuasema oli heikentynyt huomattavasti, olisi voinut millään tavalla vaikuttaa tämän tuomion edellisessä kohdassa mainittujen argumenttien ja todisteiden arviointiin ja näin ollen unionin yleisen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 179 kohdassa toissijaisesti esittämään päätelmään.

71 Näin ollen on todettava, että tämä oikeudellinen virhe ei tee unionin yleisen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 182 kohdassa tekemää päätelmää valittajan kanteen tutkittavaksi ottamisesta SEUT 263 artiklan neljännen kohdan toisen tilanteen perusteella virheelliseksi, joten ensimmäisen valitusperusteen kuudes osa on hylättävä tältä osin tehottomana.

72 Näin ollen myös ensimmäisen valitusperusteen kuudes osa on hylättävä, eikä perusoikeuskirjan 47 artiklan rikkomista koskevaa väitettä ole tarpeen tutkia, koska valituksenalaisen tuomion 182 kohdassa esitetty päätelmä perustuu muihin kuin tässä väitteessä tarkoitettuihin perusteisiin.

73 Edellä esitetyn perusteella ensimmäinen valitusperuste on osittain jätettävä tutkimatta ja osittain hylättävä perusteettomana.

Toinen valitusperuste, jonka mukaan unionin yleinen tuomioistuin rikkoi SEUT 263 artiklan neljättä kohtaa, kun se katsoi, ettei valittajalla ollut asiavaltuutta nostaa kannetta riidanalaisesta päätöksestä lentoasemamaksutaulukoita koskevilta osin

Asianosaisten lausumat

74 Valittaja arvostelee toisella valitusperusteellaan unionin yleistä tuomioistuinta lähinnä siitä, että se rikkoi SEUT 263 artiklan neljättä kohtaa, kun se totesi valituksenalaisen tuomion 190 ja 196 ja sitä seuraavissa kohdissa, ettei riidanalainen päätös koskenut valittajaa suoraan kyseisen määräyksen toisessa tilanteessa tarkoitetulla tavalla siltä osin kuin päätöksen 3 artiklassa on kyse lentoasemamaksutaulukoista, ja sovelsi kyseisen tuomion 209 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa tätä arviointia suoraan mainitun määräyksen kolmanteen tilanteeseen tutkimatta asiaa sen enempää.

75 Valittaja väittää tämän valitusperusteen ensimmäisessä osassa, että edellytystä, jonka mukaan kyseessä olevan toimen on koskettava kantajaa suoraan, on tutkittava tämän kolmannen tilanteen yhteydessä erikseen, ja että tuomioistuimet eivät voi tältä osin tukeutua päätökseen, joka on tehty niiden tutkiessa jotakin kahdesta muusta SEUT 263 artiklan neljännessä kohdassa tarkoitetusta tilanteesta. Valittajan mukaan 6.11.2018 annetusta tuomiosta Scuola Elementare Maria Montessori v. komissio, komissio v. Scuola Elementare Maria Montessori ja komissio v. Ferracci (C-622/16 P-C-624/16 P, EU:C:2018:873) ilmenee, että mainittua edellytystä on tulkittava eri tavalla kyseisessä määräyksessä tarkoitetussa toisessa tilanteessa kuin kolmannessa tilanteessa.

Siltä osin kuin kyse on sen osoittamisesta, että kyseinen toimi koskee kantajaa suoraan kyseisen määräyksen kolmannessa tilanteessa, jota sovelletaan tukijärjestelmään, tarkoitetulla tavalla, tästä tuomiosta ilmenee, että kyseisen kantajan on näytettävä toteen, että kyseessä oleva toimi on tosiasiallisesti omiaan rajoittamaan kilpailua. Nyt käsiteltävä asia on valittajan mukaan verrattavissa mainittuun tuomioon johtaneeseen asiaan, ja edellytystä, jonka mukaan kyseisen toimen on koskettava kantajaa suoraan, on arvioitava siinä samalla tavalla. Valittaja on tässä yhteydessä muun muassa esittänyt ja osoittanut, miltä osin kaksi kyseessä olevaa lentoasemamaksutaulukkoa olivat syrjiviä muita lentoyhtiöitä ja myös Ryanairia kohtaan.

76 Toisen valitusperusteen toisessa osassa valittaja arvostelee unionin yleistä tuomioistuinta siitä, että se on ottanut valituksenalaisen tuomion 205 kohdassa vääristyneellä tavalla huomioon valittajan kirjelmän siltä osin kuin kyse on kirjelmässä käytetystä ilmaisusta ”muut lentoyhtiöt”. Valittajan mukaan tällä ilmaisulla tarkoitetaan kaikkia muita lentoyhtiöitä, valittaja mukaan lukien, kuin Ryanairia.

77 Komissio, osavaltio ja Ryanair katsovat, että toinen valitusperuste on hylättävä kokonaisuudessaan perusteettomana. Komission mukaan tämä valitusperuste on lisäksi jätettävä osittain tutkimatta siltä osin kuin sillä pyritään kyseenalaistamaan tosiseikkoja.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

78 Aluksi on todettava, että valituksenalaisen tuomion 190–208 kohdassa, joihin valittaja toisen valitusperusteen yhteydessä nimenomaisesti viittaa mutta joihin se ei kohdista mitään kritiikkiä, unionin yleinen tuomioistuin tarkasteli kysymystä siitä, oliko valittajalla asiavaltuus vaatia riidanalaisen päätöksen kumoamista SEUT 263 artiklan neljännen kohdan toisen tilanteen perusteella asianosaisena, jota kyseinen päätös koskee suoraan ja erikseen, siltä osin kuin kyseisen päätöksen 3 artiklassa on kyse lentoasemamaksuista.

79 Tarkistettuaan ensin, koskiko riidanalaisen päätöksen kyseinen näkökohta valittajaa suoraan, unionin yleinen tuomioistuin totesi kyseisen tuomion 208 kohdassa, ettei valittaja ollut osoittanut täyttävänsä tätä kriteeriä ja ettei valittajalla näin ollen ollut asiavaltuutta SEUT 263 artiklan neljännen kohdan toisen tilanteen perusteella.

80 Unionin yleinen tuomioistuin päätteli tämän jälkeen valituksenalaisen tuomion 209–213 kohdassa tästä toteamuksesta, ettei valittajalla ollut asiavaltuutta myöskään SEUT 263 artiklan neljännen kohdan kolmannen tilanteen perusteella, ja se katsoi muun muassa kyseisen tuomion 211 kohdassa, että kriteeri, jonka mukaan kyseessä olevan toimen on koskettava kantajaa suoraan, oli sama sekä kyseisessä määräyksessä tarkoitetuissa toisessa että kolmannessa tilanteessa.

81 Valittaja arvostelee toisen valitusperusteen ensimmäisessä osassa unionin yleistä tuomioistuinta tässä asiayhteydessä lähinnä siitä, ettei se ollut tarkistanut täysimääräisesti, täyttyikö tämä kriteeri SEUT 263 artiklan neljännen kohdan kolmannen tilanteen kannalta, vaan ratkaistakseen sen, täyttyikö tämä kriteeri, unionin yleinen tuomioistuin tyytyi viittaamaan kyseisessä määräyksessä tarkoitetun toisen tilanteen tutkimiseen perustuvaan päätökseen ja soveltamaan sitä.

82 Toisin kuin valittaja tämän perusteen tueksi väittää, unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä, muun muassa 6.11.2018 annetusta tuomiosta Scuola Elementare Maria Montessori v. komissio, komissio v. Scuola Elementare Maria Montessori ja komissio v. Ferracci

(C-622/16 P–C-624/16 P, EU:C:2018:873), ei ilmene, että kyseisellä kriteerillä olisi erilainen merkitys SEUT 263 artiklan neljännen kohdan toisessa tilanteessa kuin sen kolmannessa tilanteessa.

83 Unionin tuomioistuin on näiden tilanteiden välillä eroa tekemättä päinvastoin muistuttanut kyseisen tuomion 42 kohdassa, että – kuten unionin yleinen tuomioistuin sitä paitsi perustellusti totesi valituksenalaisen tuomion 197 kohdassa – vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kahden kriteerin on täytyttävä kumulatiivisesti sen ”SEUT 263 artiklan neljännessä kohdassa tarkoitetun” edellytyksen osalta, jonka mukaan kanteen kohteena olevan päätöksen on koskettava suoraan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, eli ensinnäkin, että kyseisellä päätöksellä on välittömiä vaikutuksia kyseisen henkilön oikeusasemaan, ja toiseksi, ettei se jätä niille, joille se on osoitettu ja joiden tehtävänä on sen täytäntöönpano, ollenkaan harkintavaltaa, jolloin täytäntöönpano on luonteeltaan puhtaasti automaattista ja perustuu yksinomaan unionin lainsäädäntöön eikä edellytä välissä olevien sääntöjen soveltamista.

84 Tästä seuraa, ettei unionin yleinen tuomioistuin tehnyt oikeudellista virhettä, kun se katsoi valituksenalaisen tuomion 211 kohdassa, että kyseisen edellytyksen ulottuvuus oli sama sekä SEUT 263 artiklan neljännen kohdan toisessa että kolmannessa tilanteessa, ja kun se kyseisen tuomion 212 kohdassa päätteli toteamuksesta, jonka mukaan valittaja ei täyttänyt tätä edellytystä kyseisessä määräyksessä tarkoitetun toisen tilanteen kannalta, ettei valittaja täyttänyt edellytystä myöskään siinä tarkoitetun kolmannen tilanteen kannalta.

85 Valittaja ei myöskään ole osoittanut, miksi näyttöä siitä, että riidanalainen päätös koski sitä suoraan, koskevat vaatimukset – sellaisina kuin unionin yleinen tuomioistuin vahvisti ne ja sovelsi niitä muun muassa valituksenalaisen tuomion 198 ja 206 kohdassa kyseessä olevia lentoasemamaksutaulukoita tutkiessaan – eivät vastaisi vaatimuksia, jotka ilmenevät unionin tuomioistuimen valtiontukialan oikeuskäytännöstä ja erityisesti 6.11.2018 annetun tuomion Scuola Elementare Maria Montessori v. komissio, komissio v. Scuola Elementare Maria Montessori ja komissio v. Ferracci (C-622/16 P–C-624/16 P, EU:C:2018:873) 47 kohdasta, jonka mukaan unionin tuomioistuinten on selvitettävä, onko kantaja esittänyt asianmukaisesti syitä sille, että komission päätös voi asettaa kantajan epäedulliseen kilpailutilanteeseen ja näin ollen vaikuttaa tämän oikeusasemaan.

86 Lisäksi toisen valitusperusteen ensimmäinen osa on tämän tuomion 46 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaisesti jätettävä tutkimatta siltä osin kuin valittaja yhtäältä väittää siinä uudelleen, että – toisin kuin unionin yleinen tuomioistuin katsoi – se oli osoittanut riidanalaisen päätöksen koskevan sitä suoraan siltä osin kuin siinä on kyse lentoasemamaksutaulukoista, ja toisaalta toistaa tässä yhteydessä ensimmäisessä oikeusasteessa nostamassaan kanteessa esittämänsä seikat.

87 Näin ollen toisen valitusperusteen ensimmäinen osa on osittain jätettävä tutkimatta ja osittain hylättävä perusteettomana.

88 Siitä, että valittaja arvostelee tämän valitusperusteen toisessa osassa unionin yleistä tuomioistuinta siitä, että se on valituksenalaisen tuomion 205 kohdassa ottanut vääristyneellä tavalla huomioon valittajan kirjelmän ilmaisun ”muut lentoyhtiöt”, kun se katsoi, ettei tällä ilmaisulla tarkoitettu valittajaa itseään, on todettava, ettei valituksenalaisen tuomion 205 kohdasta ilmene tällaista vääristyneellä tavalla huomioon ottamista. Valituksenalaisen tuomion kyseisestä kohdasta ilmenee sitä vastoin lähinnä, että unionin yleinen tuomioistuin on ymmärtänyt tämän ilmaisun oikein siten, että sillä viitataan muihin lentoyhtiöihin kuin Ryanairiin, mutta todennut, ettei

valittaja kuulunut Frankfurt-Hahnin lentoaseman käyttäjiin ja ettei se näin ollen voinut vedota Ryanairin hyväksi ja muiden kyseistä lentoasemaa käyttävien yhtiöiden vahingoksi toteutettuun syrjintään.

89 Edellä esitetyn perusteella toinen valitusperuste on osittain jätettävä tutkimatta ja osittain hylättävä perusteettomana.

Kolmas valitusperuste, jonka mukaan unionin yleinen tuomioistuin on rikkonut SEUT 263 artiklan neljättä kohtaa ja SEUT 108 artiklan 2 kohtaa sekä jättänyt noudattamatta perusteluvelvollisuutta, kun se katsoi, ettei valittajalla ollut asiavaltuutta nostaa kannetta riidanalaisesta päätöksestä siltä osin kuin se koskee ”toimenpidettä N:o 12”

Asianosaisten lausumat

90 Valittaja arvostelee kolmannessa valitusperusteessaan unionin yleistä tuomioistuinta siitä, että se on rikkonut SEUT 263 artiklan neljättä kohtaa ja SEUT 108 artiklan 2 kohtaa sekä jättänyt noudattamatta perusteluvelvollisuutta, kun se katsoi, ettei valittajalla ollut asiavaltuutta nostaa kannetta riidanalaisesta päätöksestä siltä osin kuin se koskee ”toimenpidettä N:o 12”.

91 Valittaja toteaa tältä osin, että komissio ei toteuttanut perusteellista muodollista tutkintamenettelyä ja että komissio on luonnehtinut kyseistä toimenpidettä sisämarkkinoille soveltuvaksi ”investointitueksi”.

92 Valittaja on kuitenkin nimenomaisesti väittänyt unionin yleisessä tuomioistuimessa käydyssä menettelyssä, ettei komission olisi pitänyt katsoa tämän tuen soveltuvan sisämarkkinoille ilman perusteellisen muodollisen tutkintamenettelyn aloittamista. Valittaja palauttaa mieleen seikat, joihin se tältä osin on nojautunut, ja arvostelee unionin yleistä tuomioistuinta siitä, ettei se ole tutkinut näitä seikkoja ja että se on tehnyt oikeudellisen virheen tutkiessaan ”toimenpidettä N:o 12” 17.9.2015 annettuun tuomioon Mory ym. v. komissio (C-33/14 P, EU:C:2015:609) perustuvan oikeuskäytännön ”toisen vaihtoehdon” näkökulmasta mitään perusteluja esittämättä.

93 Valittaja esittää useita FFHG:n rahoitusta koskevia tosiseikkoja ja väittää, ettei komissio tutkinut riidanalaisessa päätöksessä tätä rahoitusta, joka tämän jälkeen on korvattu ”toimenpiteellä N:o 12”. Valittaja on mielestään esittänyt joka tapauksessa riittävät todisteet siitä, että sen kumoamiskanne voitiin ottaa tutkittavaksi, kun otetaan huomioon 17.9.2015 annettuun tuomioon Mory ym. v. komissio (C-33/14 P, EU:C:2015:609) perustuvan oikeuskäytännön ”ensimmäinen vaihtoehto”. Koska unionin yleinen tuomioistuin tutki ainoastaan kyseisen tuomion ”toista vaihtoehtoa” ja koska se katsoi, etteivät siinä asetetut edellytykset täyttyneet, se on loukannut valittajan menettelyllisiä oikeuksia, jotka taataan SEUT 108 artiklan 2 kohdassa. Valittaja vetoaa tämän valitusperusteen tueksi lisäksi komission tällä välin tekemään uuteen päätökseen, joka koskee ”toimenpiteellä N:o 12” rahoitettuja toimintatukia, investointitukia sekä FFHG:lle myönnettyjen tukien siirtämistä Ryanairille.

94 Komissio väittää, että ”toimenpide N:o 12” ei ole ollut menettelyn kohteena unionin yleisessä tuomioistuimessa. Osavaltion ja Ryanairin tavoin komissio väittää, että kolmas valitusperuste on joka tapauksessa hylättävä täysin perusteettomana.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

95 On muistutettava aluksi, että SEUT 256 artiklan 1 kohdan toisesta alakohdasta, Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 58 artiklan ensimmäisestä kohdasta ja unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 168 artiklan 1 kohdan d alakohdasta ja 169 artiklan 2 kohdasta seuraa, että valituksessa on ilmoitettava täsmällisesti sekä se, miltä kaikilta osin valituksenalaisen tuomion kumoamista vaaditaan, että ne oikeudelliset perustelut, joihin erityisesti halutaan vedota tämän vaatimuksen tueksi, tai muuten kyseinen valitus tai peruste jätetään tutkimatta (tuomio 26.1.2017, Mamoli Robinetteria v. komissio, C-619/13 P, EU:C:2017:50, 42 kohta ja tuomio 8.6.2017, Dextro Energy v. komissio, C-296/16 P, ei julkaistu, EU:C:2017:437, 60 kohta).

96 Tätä edellytystä ei täytä muun muassa valitus tai valitusperuste, jossa vain toistetaan unionin yleisessä tuomioistuimessa jo esitetyt perusteet ja perustelut ilman, että valitukseen edes sisältyisi perusteluja, joiden tarkoituksena olisi erityisesti osoittaa, että tuomiossa tai määräyksessä, jonka kumoamista vaaditaan, on oikeudellinen virhe. Tällaisella valituksella tai valitusperusteella näet pyritään ainoastaan siihen, että unionin yleisessä tuomioistuimessa esitetty kanne tutkitaan uudelleen, mikä ei kuulu unionin tuomioistuimen toimivaltaan muutoksenhaun yhteydessä (tuomio 7.1.2004, Aalborg Portland ym. v. komissio, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, EU:C:2004:6, 51 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja määräys 29.1.2020, Silgan Closures ja Silgan Holdings v. komissio, C-418/19 P,, ei julkaistu, EU:C:2020:43, 71 kohta).

97 Riippumatta siitä, oliko kolmannessa valitusperusteessa tarkoitettu ”toimenpide N:o 12” tosiasiassa riidanalaisen päätöksen ja sittemmin menettelyn kohteena unionin yleisessä tuomioistuimessa – minkä komissio kiistää –, on todettava yhtäältä, että valittaja ei missään tapauksessa ole yksilöinyt niitä valituksenalaisen tuomion perusteluja, joihin tässä valitusperusteessa viitataan, ja että unionin tuomioistuin ei näin ollen voi valvoa, onko unionin yleinen tuomioistuin tehnyt väitetyt oikeudelliset virheet.

98 Toisaalta valittaja esittää komissiossa käytyyn menettelyyn eikä valituksenalaiseen tuomioon viitaten useita tosiseikkoja, jotka koskevat muun muassa FFHG:n rahoitusta ja joihin se väittää lisäksi vedonneensa jo ensimmäisessä oikeusasteessa. Kuten tämän tuomion 95 ja 96 kohdassa mainitusta vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, tällaisten seikkojen arviointi ei selvästikään kuulu unionin tuomioistuimen toimivaltaan muutoksenhaun yhteydessä.

99 Kolmas valitusperuste on näin ollen jätettävä tutkimatta.

100 Kaiken edellä esitetyn perusteella valitus on hylättävä kokonaisuudessaan.

Oikeudenkäyntikulut

101 Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 184 artiklan 2 kohdan mukaan on niin, että jos valitus on perusteeton, unionin tuomioistuin tekee ratkaisun oikeudenkäyntikuluista.

102 Saman työjärjestyksen 138 artiklan 1 kohdan, jota sovelletaan valituksen käsittelyyn työjärjestyksen 184 artiklan 1 kohdan nojalla, mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska valittaja on

hävinnyt asian ja komissio ja väliintulijat ensimmäisessä oikeusasteessa ovat vaatineet valittajan velvoittamista korvaamaan oikeudenkäyntikulut, valittaja on velvoitettava korvaamaan kaikki nyt käsiteltävään valitukseen liittyvät oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (neljäs jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) **Valitus hylätään.**

2) **Deutsche Lufthansa AG vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan ja Euroopan komission, Land Rheinland-Pfalzin ja Ryanair DAC:n oikeudenkäyntikuluista.**

Allekirjoitukset